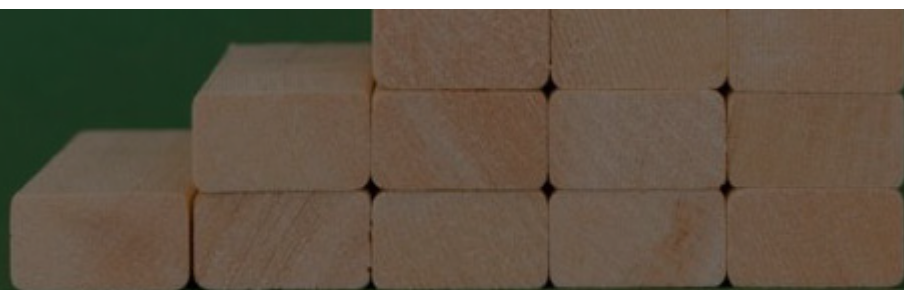

راهکارهای تشویق جوانان به فرزندآوری پنجره‌های جوانی را نبندیم

اهداف آموزشی

امید است خوانندگان محترم پس از مطالعه مقاله:

- مهم‌ترین سیاست‌های جمعیتی اتخاذ شده کشور در دهه‌های اخیر را توضیح دهند.
- راهکارهای افزایش فرزندآوری طبق قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت را شرح دهند.

کبری کاهانی

مربی مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی نیشابور

متأسفانه در سال‌های اخیر روند باروری در کشور شیب نزولی داشته است. بررسی‌های انجام شده حاکی از آن است که نرخ باروری کلی از ۲/۱ در سال ۱۳۹۵ به ۱/۷۴ در سال ۱۳۹۸ رسیده است و در سال ۱۳۹۹ این روند کاهشی همچنان ادامه داشته و با سطح جانمایی فاصله زیادی دارد.

کاهش شدید میزان باروری پیامدهای جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی زیادی دارد و همین مسأله دولتمردان و سیاست‌گذاران را وادار به تجدید نظر در سیاست‌های جمعیتی و تصویب و اجرای برنامه‌هایی به منظور جلوگیری از پیر شدن جمعیت در سال‌های آینده و تشویق خانواده‌ها به زاد و ولد بیشتر کرده است. مهم‌ترین سیاست‌های جمعیتی اتخاذ شده در کشور طی یک دهه اخیر ابلاغ سیاست‌های جمعیتی از سوی مقام معظم رهبری در ۳۰ اردیبهشت ۹۳، الزام برنامه ششم توسعه (۱۳۹۶-۱۴۰۰) به برنامه‌ریزی در راستای افزایش نرخ باروری کل به بیش از دو و نیم فرزند و تصویب قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت در آبان ۱۴۰۰ توسط مجلس شورای اسلامی است.

سیاست‌های جمعیتی مربوط به افزایش فرزندآوری در دهه اخیر، بیشتر جنبه سیاستی و توصیه‌ای دارند. فقط قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت به عنوان یک راهکار مناسب جهت تشویق جوانان به فرزندآوری است که شامل تعداد زیادی برنامه‌های اجرایی و رفاهی برای مادر، کودک و خانواده است.

سیاست و برنامه‌های جمعیتی مجموعه‌ای از اندیشه‌ها و تصمیم‌های جمعیتی است که در راه منطقی کردن و هماهنگ ساختن ارکان و نهادهای اجتماعی، اقتصادی و مقررات و نظام آن‌ها اتخاذ می‌شود.

جامعه ایران در چند دهه اخیر تحولات جمعیتی چشمگیری از جمله کاهش باروری را تجربه کرده است. از طرفی محققان توسعه، بر این عقیده‌اند که از میان سرمایه‌های فیزیکی، تکنولوژیکی و انسانی، آنچه که در مسیر تحولات تمدنی غرب مهم و مؤثر بوده است، متغیر کلان «سرمایه انسانی» و اهمیت و بهره‌وری

صحیح از آن است.

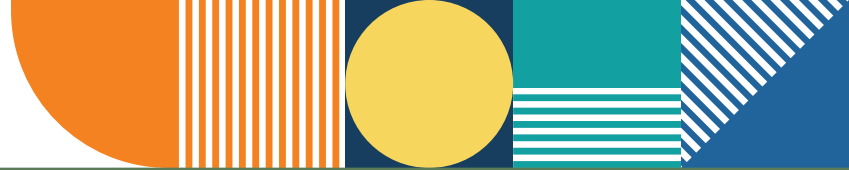
لذا این امر مسؤولان و برنامه‌ریزان کشور را به تکاپو واداشته که در راستای ایده‌های افزایش باروری سیاست‌هایی را اتخاذ کنند. به همین جهت، برای حفظ جوانی جمعیت و دستیابی به جامعه‌ای پیشرفته، در تدابیر سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، یک تدبیر به این امر اختصاص یافته است، با عنوان: «تنظیم نرخ باروری در بیش از سطح جانمایی با رفع موانع و فراهم آوردن زمینه‌های مناسب و اجرای سیاست‌های حمایتی». می‌توان گفت سیاست‌های جمعیتی در ایران به شکل عمده با رویکرد تأثیرگذاری بر حجم و رشد جمعیت و صرفاً بر افزایش فرزندآوری تأکید دارند هیچکدام از این سیاست‌ها، به عوامل و موانع مؤثر بر کاهش باروری که در دیدگاه‌های مختلف مطرح شده، توجهی نداشته‌اند.

از این رو در راستای کارآمدی هر چه بیشتر سیاست‌های جمعیتی، بایسته‌هایی بدین شرح ارائه می‌شود: سیاست جمعیتی باید از حوزه باروری و برنامه‌ریزی خانواده فراتر رفته و همه رفتارهای اجتماعی و انسانی که بر متغیرهای جمعیتی تأثیر می‌گذارند را در برگیرد. نکته مهم دیگر این‌که، سیاست‌های نوین خانواده بایستی غیر اجباری باشند، از حقوق سلامت باروری افراد حمایت کنند و به افراد اجازه دهند، آگاهانه تصمیم‌های باروری‌شان را بگیرند.

یکی از نخستین و مهم‌ترین گام‌ها برای ساماندهی چالش‌های جمعیت شناختی، دست یافتن به یک اجماع و توافق نخبگانی است تا اعتماد و مشارکت همه گروه‌های مؤثر و تعیین کننده در تنظیم و اجرای این قبیل راهکارها و سیاست‌ها جلب شود. سیاست‌های فعلی جمعیتی در کشور، به برخی از موارد فوق توجهی نداشته و لذا یا به مرحله اجرا در نیامده‌اند یا ممکن است در اجرا به هدف‌های خود نرسند.

قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت

هدف اساسی از سیاست‌های قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت ارائه تسهیلات برای ترغیب جوانان

شیردهی و زایمان، عقیم‌سازی و استفاده بی‌رویه از اقلام پیشگیری، ترس از فرزند معلول، عدم اطمینان به ادامه زندگی مشترک، نگرانی از تربیت صحیح فرزندان، ناسازگاری تأهل و فرزندآوری با محدودیت‌های کنونی آموزش عالی، نهادینه شدن فرهنگ فرزند کمتر زندگی بهتر، حرکت‌های معارض فرهنگی و قانونی، فقدان متولی و ضمانت اجرایی سیاست‌ها و قوانین مرتبط با جمعیت و خانواده ۱۱ ماده از ۷۳ ماده قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت به تسهیل امر ازدواج اختصاص دارد که از میان آن‌ها ۴ مورد جنبه مالی داشته، دو ماده رفاهی، دوماده فرهنگی و سه ماده نیز جنبه مشاوره ای دارد. از ۷۳ ماده قانون، ۵۴ ماده به امر فرزندآوری و حمایت از مادر و کودک اختصاص دارد که شامل تشویق‌های مالی، خرید بورس، تشویق‌های رفاهی و بهداشتی و ۴ ماده مربوط به ناباروری است که اگر بخوبی اجرا شود، می‌تواند تا حدودی به افزایش نرخ باروری کمک کند. سیاست‌های مربوط به اقدامات فرهنگی، تبلیغی، آموزشی، پژوهشی و مشاوره ای که شامل ۱۵ ماده است از جمله امور بسیار تخصصی هستند که اگر با دقت و مطالعه و همفکری متخصصان و صاحب نظران به اجرا درآیند می‌توانند در درازمدت به فرهنگ‌سازی منجر شوند و نگرش‌ها به فرزند و فرزندآوری را تغییر دهند.

نتیجه‌گیری

جوانان نه تنها سازنده آینده کشور هستند بلکه بخش اصلی سازندگی و فعالیت در زمان حال و جامعه کنونی به شمار می‌روند؛ لذا حل مشکلات آنان در زمینه کار، مسکن و ازدواج از مهم‌ترین راهکارهای جوان سازی جمعیت است.

بدیهی است بهره‌مندی از این فرصت مستلزم مدیریت صحیح برای استفاده بهینه از امکانات بالقوه جمعیت فعال اقتصادی است با برنامه‌ریزی‌های اقتصادی، کارآفرینی و اشتغال‌زایی برای جمعیت فعال و مولد همراه با اتخاذ سیاست‌های حمایتی و ترغیب ازدواج و فرزندآوری، انتظار می‌رود مسیر برای سازندگی، شکوفایی

و خانواده‌ها به ازدواج و فرزندآوری است. تعدادی از مواد این قانون مربوط به تسهیل ازدواج است و تعدادی مربوط به فرزندآوری و فقط چهار ماده به موارد دیگر اختصاص دارد.

در نگارش قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، مسأله محوری، مدنظر قرار گرفته و مواد مرتبط، با استفاده از پزشکان متخصص، متخصصان آمار و جمعیت شناسان به عنوان مشاوران کمیسیون و تشکیل کمیته‌های متعدد کارشناسی دسته‌بندی و نظرات کارشناسان و اسناد پشتیبان در قالب ۲۱ مانع مهم فرزندآوری و رشد جمعیت، جمع‌بندی شده و برای هر کدام ماده قانونی در نظر گرفته شده است. این مواع عبارت اند از:

- تاخیر و صعوبت ازدواج جوانان، مشکلات اقتصادی و هزینه‌های زیاد فرزندپروری، اشتغال و نگرانی برای آتیه زنان، شیوع ناباروری، هزینه‌های درمان و محدودیت مراکز آن، شیوع غیر استاندارد زایمان غیرطبیعی و ترس از زایمان
- قبح زدایی از سقط جنین و شیوع انواع آن، نگرانی از مسؤولیت بچه‌داری و محدودیت‌های آن، نگرانی از آینده و آتیه فرزندان، ضعف خدمات اجتماعی مادر و کودک در محیط اجتماعی اداری و آموزشی، مهاجرت، الگوی مسکن و فرهنگ اجاره مسکن ناسازگار با خانواده‌های بیش از دو فرزند، نگرانی از بیکاری سرپرست خانوار، هزینه‌های دوران بارداری،

با توجه به نظریه‌های مربوط به کاهش باروری برای سیاست‌گذاری در مورد افزایش فرزندآوری می‌بایست اقداماتی در زمینه برطرف کردن میزان بیکاری جوانان و ناامنی‌های اقتصادی، کاهش بار اقتصادی هزینه پرورش فرزندان، انجام شود. سیاست‌ها بایستی غیر اجباری باشند و سیاست‌گذاری‌ها می‌بایست فعال و معطوف به علل و ریشه معضلات جمعیتی باشد.

سایر پیشنهادها برای افزایش تمایل به فرزندآوری در جامعه و جوانان:

- برنامه‌ریزی و فرهنگ‌سازی در تسهیل ازدواج، استحکام خانواده و تقویت بنیه اقتصادی خانواده‌ها
- تلاش مسؤولان و سیاست‌گذاران برای رفع نیازهای برآورده نشده خانواده‌ها زیر نظر متخصصان و صاحب‌نظران این رشته و پرهیز از هرگونه اظهارنظر غیر کارشناسی
- وضع و اجرای دقیق قوانین و سیاست‌های حمایتی شغلی و رفع نیازهای اوقات فراغت و تفریح از زنانی که قصد دنیا آوردن بچه را دارند تا با فرزندآوری شغل و درآمد خود را از دست ندهند.
- پیگیری قانون احداث مراکز مراقبت از کودکان نظیر مهدکودک‌ها در نزدیکی محل کار زنان و به‌کارگیری مربیان کودک زبده و کارآموده
- تشویق و حمایت اجتماعی از زنان برای فرزندآوری با استفاده از نظام بیمه و پاداش‌های اجتماعی
- ارائه خدمات آموزشی و مشاوره‌ای به زوج‌های جوان و زنان بی‌فرزند و تک‌فرزند

و بالندگی کشور فراهم شود. از این رو در راستای رفع موانع ازدواج، تسهیل و ترویج تشکیل خانواده، ترویج فرزندآوری، کاهش سن ازدواج و حمایت از زوج‌های جوان و توانمندسازی آنان در تأمین هزینه‌های زندگی و همچنین تربیت نسل صالح و کارآمد ضروری است برنامه‌ریزی مناسب با همکاری همه دستگاه‌ها انجام شود. شواهد علمی و تجارب کشورهای مختلف جهان نشان داده است که راهبردها و سیاست‌های به کار گرفته شده برای افزایش جمعیت در کشورهای مختلف، تقریباً مشابه یکدیگر بوده و رویکرد ترویجی و حمایتی را مدنظر قرار داده‌اند. طرح‌هایی قرار است فرزندآوری را برای خانواده‌های ایرانی آسان‌تر و دلپذیرتر کند تا همه نقش بسزایی در تقویت بنیاد خانواده داشته باشند و هم کشور را از بحران سالمندی جمعیت که از سال‌ها قبل نسبت به آن هشدار داده شده است نجات دهد و هم از پیامدهای ناشی از باروری پایین جلوگیری کند.

پیشنهادها

با توجه به این‌که جمعیت جوان و سالم و با کیفیت و بهره‌وری بالا از بنیان‌های اساسی جامعه به حساب می‌آید؛ لذا می‌بایست علاوه بر حفظ و تداوم جوانی جمعیت در کشور، به حجم بالای جمعیت جوان فعلی توجه شود تا قبل از خارج شدن جمعیت کشور از پنجره فرصت جمعیتی در چند سال آینده، برای سالم زیستی و توانمندسازی جوانان و دستیابی آن‌ها به اشتغال تام با بازده بالا، برنامه‌ریزی و اقدام شود.

منابع

- کاظمی پور، شهلا (۱۴۰۱). «ارزیابی و نقد سیاست‌های جمعیتی در ایران با تأکید بر قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» همایش الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت دوره ۱۱، ۱۴۰۱/۲/۲۸-۱۴۰۱/۲/۲۹-۱۴۰۱/۲/۲۸ صص ۵۷۵-۵۵۱
- قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، مصوبه مجلس شورای اسلامی، مطابق اصل ۸۵ قانون اساسی، ۱۴۰۰
- فصلنامه بهروز، شماره ۱۱۲، سال سی و سوم، بهار ۱۴۰۱، صص ۳۰-۳۴
- Torabi, F., sheidani, R. (2019). 'A Study of Effective Factors in Tendency to Fewer Childbearing of 15-49 Year old Women Residents of Tehran', Journal of Woman and Family Studies, 7 (2), pp. 31-67. doi: 10.22051/jwfs.2017.15078.1437
- پایگاه کتابخانه مجلات تخصصی نور به آدرس noormags.ir